

Lunds universitet
Sociologiska institutionen

En scout

- en diskursanalys om genus inom
scoutorganisationen

Författare: Maria Magnusson
Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp
Internet
Vårterminen 2010
Handledare: Birgitta Ericson

Abstract

Denna diskursanalys av scoutböckerna *Getingen* och *Järven* är en undersökning om hur genus framställs i böckerna och hur detta kan påverka scouterna som läser dessa, den behandlar även hur böckerna kan bidra till upprätthållandet av det sociala könet inom scoutorganisationen genom reproducering av den befintliga genusdiskursen i böckerna. Med Faircloughs kritiska diskursanalys, Yvonne Hirdmans genuskontraktsteori och Bronwyn Davies teori om hur flickor och pojkar gör kön visar jag hur genuskontraktet existerar i böckerna och att detta kan påverka scouterna genom att de konsumerar böckerna genom den diskursiva praktiken som genusdiskursen är en del av. Dock hittar jag även spår av sociokulturell förändring genom att det finns tecken på interdiskursivitet.

Författare: Maria Magnusson, 850403-3500

Titel: En scout- en diskursanalys om genus inom scoutorganisationen

Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp

Internet

Handledare: Birgitta Ericson

Sociologiska institutionen, Vårterminen 2010

Jämställdhetsarbetet inom scoutorganisationen är i full gång och den borde inte ha några större problem med jämställdheten eftersom Robert Baden-Powell, grundaren till scouterna, redan för över 100 år sedan konstaterade att alla, flickor som pojkar kan vara scouter. Men samtidigt som detta arbete fortgår uppmuntrar SSF scouterna till att använda sig av *Getingen* och *Järven*, frågan blir då om dessa böcker på något sätt bidrar till upprätthållandet av genus inom scoutorganisationen genom att scouterna i böckerna agerar på ett visst sätt. Detta undersöks genom en kritisk diskursanalys av de båda böckerna i jakt efter tecken på en genusdiskurs, denna analys sker systematiskt genom en tredelad analys där texten, den diskursiva praktiken och den sociala praktiken analyseras och sen tillsammans skapar en bild av verkligheten inom scoutorganisationen eftersom böckerna är ett s.k. naturligt material. Slutsatserna som går att dra från analysen pekar på att scouterna som läser böckerna kan tolka dessa utifrån en genusdiskurs som är en del av den diskursiva praktik inom scoutorganisationen, vilket gör att de kan bli påverkade av den framställningen som görs av pojkar och flickor i böckerna.

Nyckelord: Diskursanalys, genus, genuskontrakt, scoutorganisation, Scoutboken *Getingen*, Scoutboken *Järven*.

Innehållsförteckning

Abstract	1
Begreppsdefinition	3
1. Inledande kapitel	4
1.1 Inledning	4
1.2 Bakgrund	4
1.3 Syfte och frågeställning	5
1.4 Tidigare forskning	5
1.5 Förförståelse	7
2. Teori	8
2.1 Diskursteori	8
2.2 Hur flickor och pojkar gör kön	10
2.3 Genuskontrakt	11
2.4 Teorianvändning	12
3. Metod	13
3.1 Metodval	13
3.2 Diskurs	13
3.3 Diskursanalys och kritisk diskursanalys	14
3.4 Genomförande och analysbeskrivning	15
3.5 Etiska reflektioner	17
4. Analys	18
4.1 Getingen och Järvens kontext	18
4.2 Textanalys av Getingen	18
4.3 Textanalys av Järven	22
4.4 Scoutlagen – det förväntade beteendet	26
4.5 Den sociala praktiken	28
5. Slutsats och sammanfattning	29
6. Källförteckning	31

Begreppsdefinition

Genus – Det sociala könet.

Diskurs - ”ett bestämt sätt att tala om och förstå världen” (Jørgensen & Phillips. 2000:7).

WAGGGS- World Association of Girl Guides and Girl Scouts (flickscouter)
(Wagggsworld.org)

WOSM -World Organization of the Scout Movement (pojkscouter) (Scout.org)

Basmärke – tygmärke som sätts på scoutskjortan som scouterna får genom att ha gjort en del saker (Lundell & Sandberg 2006)

1. Inledande kapitel

I detta avsnitt redovisas bakgrunden till arbetet, det aktuella syftet, frågeställningen och avgränsningen, därefter följer en kort redovisning över tidigare forskning och min förförståelse.

1.1 Inledning

I detta arbete gör jag en analys av de båda böckerna *Getingen* och *Järven* som Svenska scoutförbundet (SSF) uppmuntrar scouter att använda sig av. Böckerna riktar sig direkt till scouten som är ca 10-15 år och jag tycker därför att det är relevant att göra en analys över hur genus framställs i dessa två böcker. Det jag vill göra med mitt uppsatsarbete är att belysa hur genus framställs i dessa två böckerna och dra en slutsats om vilken betydelse den framställningen kan ha för de scouter som läser böckerna. Det råder i dagens samhälle stort fokus på jämställdhet och detta gäller även inom scoutorganisationen men ändå finns det ingen vidare forskning på detta område inom scoutorganisationen. Det material som finns är mest av överskådlig art och jag hoppas därför att jag med hjälp av detta arbete kan bidra till att öka förståelsen för genusproblematiken inom organisationen och peka på vad som kan göras bättre men också på det som är bra.

1.2 Bakgrund

Svenska scoutförbundet (SSF) har gett ut två stycken serieböcker *Scoutboken Getingen* och *Scoutboken Järven* (fortsättningsvis endast *Getingen* och *Järven*), den förstnämnda boken riktar sig till scouter som är ca 10-12 år medan den andra boken riktar sig till scouter i åldern 12-15 år (www.scout.se 1). Skillnaden mellan böckerna är att det i *Järven* finns mer fakta än i *Getingen* men upplägget är detsamma, läsaren får genom seriestrippar följa en scoutpatrull under ett års tid genom deras planering och genomförande av några typiska scoutaktiviteter t.ex. lösa chiffer, öva på sjukvård, hajka och firar olika scouthögtid som t.ex. St:Georg. De olika patrullmedlemmarna har givits olika karaktärsdrag och dessa följer den stereotypa uppdelningen mellan kvinnor och män.

SSF arbetar aktivt med jämställdhet inom scoutorganisationen och har gett ut boken *Hon och han – ett diskussionsunderlag om jämställdhet i scouterna* där de på ett pedagogiskt sätt tar upp skillnader och likheter mellan könen och hur ledaren kan göra för att undvika de vanliga

fällorna. De ser ojämlikheten som ett resultat av djupa strukturer som är svåra att ändra och deras mål är ”alla barn och ungdomar, oavsett kön, ska få utvecklas till att bli en komplett människa” (www.scout.se 3). Scouternas grundare Robert Baden-Powell skrev för hundra år sedan i sin bok *Scouting for Boys* att flickor likväl som pojkar kan lära sig scouting och bli scouter, han förklarar även att han av praktiska skäl kallar scouten för han och att det inte betyder att flickor inte kan vara scouter (Baden-Powell 2007:13ff). Baden-Powell öppnade därmed upp för flickscouter.

1.3 Syfte och frågeställning

Syftet med den här uppsatsen är att genom en diskursanalys av böckerna *Getingen* och *Järven* dels belysa hur genus framställs i böckerna och dels försöka dra en slutsats över en möjlig betydelse för de scouter som läser böckerna. Det sekundära syftet med uppsatsen är att bidra med något till scoutorganisationen som kan ha betydelse för deras fortsatta arbete för jämställdhet.

De båda böckerna *Getingen* och *Järven* riktar sig direkt till scouterna, det är glada och färgrika böcker som inbjuder till läsning, de är fyllda med scoutpatrullernas äventyr och mängder med scoutkunskap. Detta borde därför rimligen påverka scouterna på något sätt. Men hur framställs då pojkarna respektive flickorna för scouterna? Förväntas det att de ska agera på ett manligt respektive kvinnligt sätt? Kan böckerna bidra till att det sociala könet upprätthålls inom scouterna och i så fall på vilket sätt?

Jag har gjort en avgränsning vid dessa två aktuella böckerna eftersom dessa riktar sig direkt till scouterna, går att köpa i scouternas egen webbshop och SSF uppmuntrar till användning av dessa. Alla scoutkårer i landet har med all sannolikhet en egen unik uppsättning av diverse scoutlitteratur som scouterna använder sig av men det skulle vara extremt svårt, för att inte säga omöjligt, för mig att sortera ut de mest förekommande böckerna och analysera dessa eftersom det skulle vara alltför tidskrävande.

1.4 Tidigare forskning

I Sverige finns det vid Vetenskapsrådet en kommitté för genusforskning vars syfte är att ”verka för att genusperspektiv får genomslag i forskningen”, deras roll i forskningen är policyskapande och att vara proaktiv. Enligt Britt-Marie Thurén, före detta ledamot i

Vetenskapsrådets kommitté för genusforskning, handlar genusforskning om att definiera genus och att ta reda på hur genus organiseras och vad detta får för konsekvenser. (www.vr.se)

Vetenskapsrådets kommitté för genusforskning publicerade 2005 *Genusforskning i korta drag* där de redogör för bakgrunden till dagens forskning. Genusforskningens rötter finns i den feministiska kritik som växte fram på 1970-talet om samhällets ojämlikhet och bristfälliga kunskap om kvinnor. Forskningen om kvinnor tog då fart och akademien rannsokade sig själv i jakt efter särbehandling och kvinnans position i samhället lyftes fram. (Vetenskapsrådets kommitté för genusforskning 2005)

Under de senaste trettio åren har genusforskningen sedan gått framåt från att ha haft en inriktning på materiella och strukturell maktförhållande till att inrikta sig mer på de kulturella aspekterna. Genus genomsyrar större delen av samhället och föreställningar om mannen och kvinnan är starkt förankrad i vårt tänkande. I Sverige sker idag mestadels av forskningen inom ämnesdisciplinerna men gränsen mellan genusvetenskap och inomdisciplinära genusforskning är svårbestämd vilket gör att det är svårt att direkt avgöra vad som är en tvärvetenskaplig inriktning (Ibid. 2005)

Begreppet genus myntades i kvinnoforskningen på 1970-talet och syftet var att skilja mellan det sociala och det biologiska könet genom att kalla det sociala könet för *genus* och det biologiska könet för *kön*. Dock har detta inte varit oproblematiskt eftersom det kan vara svårt att hålla isär men huvudintresset har ändå varit att föra fram den kulturella konstruktionen av mannen och kvinnan, hur den fungerar och vilka effekter den får. Utifrån detta perspektiv är begreppet genus en kategoriseringsprincip ”som ofta men inte alltid resulterar i två kategorier” (Ibid. 2005).

Simone de Beauvoir är en av de främsta klassikerna inom frågor som berör kön och könsskillnader och hennes bok *Det andra könet* har blivit en viktig inspirationskälla. När boken kom ut år 1949 bidrog den till att väcka ”en feministisk medvetenhet” och fungerade då, precis som idag, som en inspirationskälla till feministisk teoribildning (Beauvoir 2006:10ff). Som jag skrev ovan myntades inte begreppet genus förrän på 1970-talet men Beauvoir skrev hur en flicka görs till kvinna vilket ur dagens perspektiv snarare får betraktas som genus än kön, hon menade på att ”det är fel att påstå att detta är något biologiskt givet;

egentligen är det ett öde som påtvingas henne av dem som uppfostrar henne och av samhället” (Ibid. 2006:336).

Yvonne Hirdman använder ordet genus i boken *Genus – om det stabila föränderliga former* på slående likt sätt som Beauvoir använde kön, Hirdman skriver att begreppet ”ska kunna se hur människor formas och formar sig till Man och Kvinna” (Hirdman 2007:11). Innan ordet genus infördes på 1980-talet användes könrollsbegreppet men det ordet hade en inbyggd paradox genom att ordet kön snarare riskera att cementera fast mönster än klargöra dem (Ibid. 2007:11ff)

Forskningen om scout rörelsen har varit desto mindre men Anna Westberg har gjort en avhandling om olika aspekter i att vara ung och scout. Genom att ta utgångspunkt i barnens perspektiv har hon lyckats visa hur scouterna är en subkultur och scouterna är rebelliska mot de jämnaåriga, men inte de vuxna, genom att uppföra sig på ett bra sätt (Westberg 2007).

1.5 Förförståelse

Jag är scout och har varit det sedan barnsben, jag är dock inte med i någon kår för tillfället eftersom tiden inte räcker till men det finns ett uttryck som lyder *en gång scout – alltid scout* och det känns verkligen så, scouting är min stora passion och jag vet att jag kommer att bli medlem igen. Jag har en riktig schablonbild av scoutorganisationen som jag anser är en förebild för andra barn- och ungdomsorganisationer och de ligger de långt före många andra organisationer när det gäller deras syn på människor som individer, inom scouterna är alla *en scout* istället för en pojke eller flicka.

Jag har sedan jag började studera för fyra år sedan blivit mer medveten om den skillnaden som finns mellan män och kvinnor i samhället och detta har fått mig att fundera på hur det ser ut inom scoutorganisationen. Jag kan ärligt säga att jag aldrig har känt mig särbehandlad inom scouterna för att jag är tjej och i kåren jag tillhörde under min uppväxt såg jag inte heller någon anmärkningsvärd särbehandling av de andra barnen heller, mina scoutledare har som jag ser det alltid behandlat alla utifrån deras person och inte genus. Jag förstår själv att min schablonbild inte helt och hållet kan stämma med verkligheten men det är ändå så jag har upplevt det Om det är naivt av mig att tro att det inte spelat någon roll att jag varit tjej så får det vara så för det är min sanning, jag har aldrig låtit genus hindra mig från det jag vill och

detta tackar jag scouterna för eftersom det var där jag lärde mig att det är jag som individ och inte jag som tjej som räknas.

2. Teori

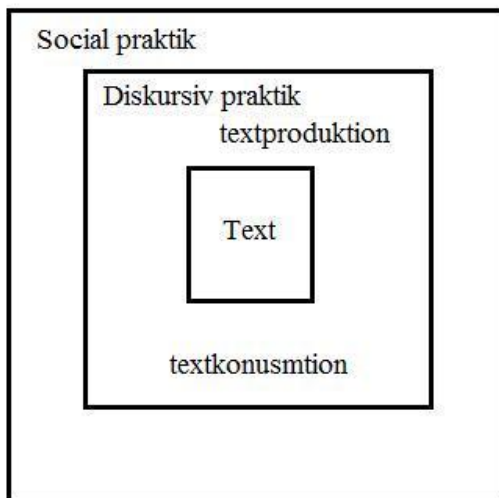
I detta avsnitt redogörs för de tre teorier jag utgår ifrån i min analys, diskursteori, hur flickor och pojkar gör kön och genuskontraktet, vad de kan tillföra i min analys och hur jag använder mig av dem i mitt arbete.

2.1 Diskursteori

Diskursteorins grundtanke ”är att sociala fenomen så att säga aldrig är färdiga eller totala” (Jørgensen & Phillips 2000:31). Den kulturella och historiska bakgrunden skiftar beroende på de sociala handlingarna vilket gör att även kunskapen om sociala handlingar skiftar. Det är genom diskursens säregna sätt, att förstå och tala om världen, som gör den kategoriserad och sanningen om den blir till en diskursiv konstruktion där vi alla är aktivt medverkande till skapandet och förändringen av vår omvärld, identitet och våra sociala relationer (Ibid. 2000:7ff). Det är därför jag har valt denna teori för att visa på vilket sätt genus inte är en färdig föreställning utan ändras med tiden och eftersom sanningen finns att finna i diskurserna är det också här jag ska leta efter den. Diskursteorin kan även belysa den ram inom vilken genus konstrueras i böckerna *Getingen* och *Järven* och hur detta kan påverka scouterna som läser böckerna att själva bidra till upprätthållandet av genus.

En diskurs är enligt Fairclough en beteckning av världen och står i dialektiskt förhållande till den sociala strukturen, den bidrar även till skapandet av identitet, sociala relationer och kunskap (Fairclough 1992:64ff). Genom hans tredimensionella modell om social praktik, diskursiv praktik och text, som illustreras i figur 2.1, visar han detta komplexa förhållande. Valet av denna teori passar därför mitt syfte för att på ett lätt och begripligt sätt förklara hur böckerna kan påverka scouterna genom att de konsumerar böckerna i den diskursiva praktiken.

Figur 2.1

Det är de sociala praktiker och strukturer, som formar diskurserna i den diskursiva praktiken, som ifrågasättandet av de rådande strukturerna och reproducerandet av den samme sker. (Ibid. 1992:86ff). Inom en social domän, som t.ex. scouting, finns det en rad olika genrer och diskurser vilket tillsammans Fairclough benämner som en diskursordning och som främst bör ses som ett system. Det är diskursordningen som styr diskurser, och därmed även genrer, eftersom den tillhandahåller den ramen som diskurserna verkar inom och diskursordningen blir därför både påverkat av och påverkar språkbruket (Ibid. 1992:64ff) Det går att förändra diskursordningen genom att diskurser och genrer från andra diskursordningar förs in men det går också att förändra genom att de diskurser inom diskursordningen mixas på ett nytt sätt med varandra vilket leder till en sociokulturell förändring, denna artikulering mellan diskurser kallar Fairclough för interdiskursivitet (Fairclough 1992:124ff).

En genre är det språkbruk som används inom en diskurs men Fairclough framhåller att det ibland kan vara svårt att skilja mellan diskurs och genre och det inte heller går att göra en lista över genrer eftersom de inte alltid är helt separerade från andra diskurser (Ibid. 1992:124ff) Detta betyder att diskursen, som texten produceras i, avgör hur den ska tolkas eftersom varje diskurs har en speciell genre och denna genre bidrar till konstitueringen av en bestämd social praktik (Ibid. 1992:78ff). Genom att identifiera språkbruket i *Getinge* och *Järven*, alltså texten i Faircloughs teori, kan jag visa hur den aktuella genren bidrar till genusdiskursen och därmed också upprätthållandet av genus. En text kan vara både ett tal, en bild, en skrift eller liknande, det all text har gemensamt är att den produceras i den diskursiva praktiken och det är även där den senare konsumeras (Ibid. 1992:3ff). Därför är teorin användbar oavsett om det är bild

eller litterär text som finns i böckerna då det går att söka efter diskurser och genrer i all sorts text.

2.2 Hur flickor och pojkar gör kön

Samhällsforskaren Bronwyn Davies har utvecklat en teori om hur ”barn lär sig att anamma manlighet respektive kvinnlighet som om det vore en oföränderlig del av deras personliga och sociala jag” (Davies 2003:10) Enligt Davies består den sociala strukturen av olika diskursiva praktiker som varje individ kan ändra genom att avvisa vissa praktiker men samtidigt blir individen begränsad av de rådande handlingsmöjligheterna och strukturen. Det sociala könet formas av dessa praktiker och barn får lära sig att positionera sig rätt i förhållande till andra och därmed kan tudelningen manligt – kvinnligt fortsätta vara en central bit av den mänskliga identiteten. (Ibid. 2003:11ff).

Jag har på grund av hennes tanke om att det går att avvisa vissa praktiker valt att använda teorin för att belysa hur huvudpersonerna i böckerna *Getingen* och *Järven* själva väljer att positionerar sig rätt utifrån ett genusperspektiv och hur interaktionen mellan dem skapar genus. Davies utgår ifrån poststrukturalistisk teori där man menar att de sociala strukturerna och processerna är så starka att de inte bara förstärker individens handlande utan även begränsar, formar och betvingar individen. Jaget ”skapas och omskapas genom en mångfald av diskursiva praktiker som hon eller han tar del i” (Ibid. 2003:11). Detta borde kunna synliggöras i de båda böckerna eftersom de bygger på en scoutpatrulls vardag under ett års tid vilket gör det möjligt att identifiera de återkommande processerna.

Med språket som verktyg kan barnen konstruera sig själva i förhållande till andra och de får då lära sig de könskoder som finns men också hur den sociala strukturen upprätthålls och skapas. Barn tvingas att skilja på manligt/kvinnligt eftersom det är en självklarhet att känna till och med hjälp av nyckelfaktorer som t.ex. sätt att tala, val av aktiviteter, klädsel och frisyr får barnet det den behöver för att kunna urskilja det ena från det andra. När barnet väl har lärt sig hur de sociala strukturerna ser ut kommer barnet att positionera sig som antingen flicka eller pojke eftersom det är vad som förväntas utifrån den sociala ordningen, om barnet inte gör det kommer hon eller han ses som misslyckad. Davies ser det fysiska könet frikopplat från vad som är manligt respektive kvinnligt eftersom det som antas höra till det ena könet även finns att finna hos individer hos det andra könet. (Ibid. 2003:9ff)

2.3 Genuskontrakt

Professor Yvonne Hirdmans teori om genuskontraktet är grundad på den situation ”som förstärker och föder de stereotypa föreställningarna om manligt-kvinnligt” (Hirdman. 2007:77). Hon menar att mannen har kommit att bli en norm genom en kulturell nedärvd självklarhet och att detta finns både i språket och i tankarna, mannen är synonym med människa medan kvinna är synonym med könet (Ibid. 2007:60). Denna teori kan därför belysa vad det är som upprätthålls i böckerna *Getingen* och *Järven* och den är därför ytterst väsentlig i min analys, vad det är som huvudpersonerna gör som upprätthåller genus.

För att mannen ska kunna vara norm måste han vara en normbärare vilket innebär en förpliktelse, normbäraren måste förhålla sig till att han är normen, vilket kan ske medvetet eller omedvetet. Detta får då individuella, sociala och historiska konsekvenser då mannen inte är kvinna och han får i och med detta ett motiv för att göra skillnad mellan män och kvinnor. Det som då händer när en man kommer in på ett kvinnligt område är att detta område förändras till att passa normbäraren medan kvinnan som kommer in på ett manligt område får anpassa sig till de spelregler som gäller. (Ibid. 2007:60ff)

Hirdman menar alltså att genus inte är något som är, utan något som görs, konstrueras genom att genusdefiniera det hon kallar för rekvisita som är olika saker, sysslor och diverse ting som t.ex. kläder. Kvinnan och mannens kroppar räcker inte för att hålla isär femininum och maskulinum från varandra utan är beroende av rekvisita för att förstärka ordningen sinsemellan och därmed underlätta förståelsen för hur allt hänger samman. Det är ett ständigt flöde av genusdefiniering vilket enligt Hirdman skapar en slags grundmening som upprätthåller genusordningen som hon menar är den stabila sociala bottensatsen som skapar självklarheten mellan kvinnan och mannen. (Ibid. 2007:72ff)

Kvinnan är själv delaktig i upprätthållandet av genusordningen då de flesta kvinnor accepterar och bejaktar genusordningen som den självklarhet den utger sig för att vara, den *är* kulturen (Ibid. 2007:76ff). Kvinnan och mannen har ett stereotypt genuskontakt, som är ett imaginärt kontrakt som är kulturellt nedärvt och styr de skyldigheter, rättigheter och förpliktelser som båda könen lyder under. Kvinnan ska vara mannens hjälpreda och ting medan mannen är den som ska bära ansvaret, försörja och beskydda kvinnan medan hon sköter hemmet och omsorgen. Kvinnans handlande ska gå genom mannens och hon är skyldig att finnas för mannen. Upprätthållandet av genuskontraktet bygger inte bara på att var part gör sin del av

avtalet utan det finns även fångvakterskor som ser till att genusordningen upprätthålls från kvinnornas sida. (Ibid. 2007:84ff)

2.4 Teorianvändning

Med hjälp av diskursteorin kan jag placera in böckerna i en kontext, den diskursiva praktiken, och därmed identifiera en del av den diskursordningen som finns inom den sociala praktiken som här är scoutorganisationen. Jag använder därför diskursteorin som en ram att fylla upp med de andra två teorierna, Hirdmans genuskontraktsteori är den grundteori jag använder men med hjälp av Davies teori om hur kön skapas kompletterar jag bilden av genus i de båda böckerna *Getingen* och *Järven*.

Den komplettering jag ska göra med de båda teorierna sker dock inte helt okomplicerat, för även om Hirdman och Davies teorier är till synes nästan lika skiljer det ändå en del mellan dem. Den största skillnaden ligger i att Hirdman ser mannen som inte kvinna medan Davies ser både mannen och kvinnan som ett resultat av en mångfald av diskursiv praktik. Detta problem löser jag genom att använda Davies teori om bildandet av jaget för att visa hur det inte bara är en diskurs utan många som skapar jaget, jaget skapas inte bara utifrån genus utan jaget skapas även utifrån att jag är en människa. Dessa diskurser tillsammans gör då mannen till en norm.

Men det finns likheter i teorierna, det Hirdman kallar för rekvisita är i stort sett oproblematiskt att jämföra med Davies könskoder som finns i språket, det är detta språk, tingen och sysslorna som enligt Davies gör kön och som enligt Hirdman blir ett flöde av genusdefiniering som skapar självklarheten mellan könen. Jag har därför för avsikt att använda dessa som synonymer för att peka på det flödet som skapar genusordningen.

Det är framförallt Davies uttryck att personer positionerar sig rätt som jag har användning av i min analys. Båda teorierna är på det klara med att det finns sociala strukturer och processer som formar, tvingar, begränsar och förstärker människors handlande men innebörden i att positionera sig rätt går lite längre. Att positionera sig rätt visar på hur personerna själva får en vilja att göra rätt utifrån genus och det är denna problematik jag försöker belysa med att använda mig av Davies teori. Människans vilja att göra rätt gör att de inte avvisar praktiken och interaktionen mellan dem kan därför fortsätta skapa genus.

I slutet av min analys ska jag med hjälp av diskursteorin kunna knyta ihop säcken genom att ha identifierat språkbruket i *Getinge* och *Järven* och därmed kunna visa hur genuskursen existerar inom scoutorganisationen. Eftersom diskurser formar identiteter och sociala relationer ska jag även kunna visa hur dessa två böcker möjligen kan påverka scouterna.

3. Metod

I detta kapitel redogör jag mitt val av metod, vad den innebär och vad den kan ge i mitt arbete, detta följs sedan åt av en genomgång för utförandet av uppsatsarbetet samt en etisk reflektion.

3.1 Metodval

Analysmetoden jag använder mig av i uppsats är den kvalitativa metoden kritisk diskursanalys. Metodens syfte är att ”teoretiskt problematisera och empiriskt undersöka relationer mellan diskursiv praktik och kulturell utveckling i olika sociala sammanhang” (Winther Jørgensen & Phillips. 2000:66). Eftersom mitt syfte är att försöka dra en slutsats om hur böckerna kan påverka scouterna måste jag använda mig av en metod som tillåter att jag problematiserar böckerna. Jag måste också ha lämpliga kompletterande teorier som kan visa vad det är som är problemet och jag ser därför denna metod som mest lämpad av de metoder som jag har kommit i kontakt med.

3.2 Diskurs

Enligt Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips innefattar begreppet diskurs idén ”om att språket är strukturerat i olika mönster som våra utsagor följer när vi agerar inom olika sociala domäner” (Winther Jørgensen & Phillips 2000:7). Det finns inte någon enhetlig definition på begreppet diskurs men jag använder mig av den definitionen som Jørgensen och Phillips använder sig av nämligen ”ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)” (Ibid. 2000:7). Den definitionen kan jag applicera direkt på min frågeställning genom att jag söker efter hur genus framställs i böckerna och hur jag ska förstå processen av denna framställning för att besvara mina andra frågor om hur scouterna förväntas agera utefter genus och om detta bidrar till upprätthållandet av genus inom scoutorganisationen. Jag ska alltså förstå scoutböckerna genom genuskursen som befinner sig i den sociala domänen scouting.

3.3 Diskursanalys och kritisk diskursanalys

Diskursanalys består av flera ”tvärvetenskapliga och multidisciplinära ansatser som man kan använda på många olika sociala områden i många typer av undersökningar” (Ibid. 2000:7). Den tillhandahåller både teori och metod och är därför att anses som en paketlösning där det inte går att rycka lös teori från metod eller vice versa däremot går det bra att kombinera dessa på ett nytt sätt från de olika angreppssätten. (Ibid. 2000:10) Genom att göra en diskursanalys kan jag analysera ”det märkvärdiga i något som framstår som naturligt” (Sahlin 1999:91). Vilket gör att det underförstådda synliggörs men detta betyder att jag måste kunna se det och inte hamna i fällan att stå för nära och inte se, därmed behöver jag distansera mig från det jag vet (Ibid. 1999:91ff). Verkligheten ses med denna metod genom det material som redan existerar, ett s. k naturligt material. Från denna utgångspunkt gör allt material någon typ av anspråk på att föreställa verkligheten genom att t.ex. språket ses som en handling och inte en färdig process. (Börjesson & Palmblad. 2007:10ff).

Faircloughs kritiska diskursanalys är den metod jag använder mig av, den är den mest utvecklade metoden utan några större brister (Winther Jørgensen & Phillips 2000:66). Valet föll på Faircloughs metod för att det var den som passade bäst in på min problemformulering, enligt Winther Jørgensen & Phillips ska metodvalet grundas på projektets speciella karaktär, dess problemformulering, och forskningsdesignen ska därför konstrueras efter den. (Ibid. 2000:81) Faircloughs metod går ut på att forskaren ska göra en systematisk analys av både tal och skriftspråk utifrån tre traditioner, lingvistisk textanalys, makrosociologisk analys och tolkande mikrosociologisk analys. (Fairclough 1992. 2000:71ff) I analysen ska man enligt analysera alla tre dimensionerna, text, den diskursiva praktiken och den sociala praktiken. När textanalysen görs ska de formella dragen som tillsammans skapar genrer och diskurser identifieras för att finnas relationen mellan social praktik och den analyserade texten (Winther Jørgensen & Phillips 2000:74ff).

I inledningsskedet av analysen är det diskursiva praktiken som undersöks, det forskaren då tittar efter är textens produktion och konsumtion, detta sker genom att söka efter interdiskursivitet samt på intertextualitet. Intertextualitet är hur texten bygger på tidigare texter, detta är dock inte aktuellt i min analys eftersom jag bara utgår från getingen och Järven och inte har någon annan litteratur inom området. De slutsatser forskaren kan, dra om interdiskursiviteten är hög, är att materialet kan vara ”en del av en större samhällelig förändring” (Ibid. 2000:87) medan låg interdiskursivitet hör ihop med oförändrade diskurser

som återreproduceras den ursprungliga diskursen. (Ibid. 2000:85ff) När texten ska analyseras tillhandahåller Fairclough många olika verktyg men jag har främst använt mig av tre nämligen transivitet, interaktionell kontroll och etos. Den förstnämnda ser ”på hur händelser och processer förbinds (eller inte förbinds) med subjekt och objekt” (Ibid. 2000:87) medan interaktionell kontrollen går ut på att finns den som fastställer dagordningen i kommunikeringen. Etos söker identitetsskapandet genom interaktionen, dvs. språket och de kroppsliga dragen. (Ibid. 2000:87ff) Dessa två delarna av analysen görs dock inte så separat som det verkar eftersom de är integrerade i varandra (Fairclough 1992:73).

Slutligen ska den sociala praktiken analyseras med hjälp av de första två delarna i analysen, text och diskursiv praktik, diskursordningen ska kartläggas samt diskursens sociala matri. Diskursens sociala matri är där sociologisk teori kommer in och som bildar ramen för diskursiv praktik. Det är också här forskaren kan identifiera en eventuell reproducering av diskursordningen. (Winther Jørgensen & Phillips. 2000:90)

Resultatet som producerar av diskursanalysen ser Fairclough gärna att forskaren använder till s.k. kritisk språkmedvetenhet, med detta begrepp menar han att berörda människor ska försöka upplysas så att de blir medvetna om diskursen ojämlika maktrelationer. Detta ska öka medvetenheten för det begränsade språkbruket och möjligheter till motstånd, hoppet här är att det sak bidra till en positiv förändring. (Winther Jørgensen & Phillips. 2000:92) Detta är också mitt andra syfte, att försöka bidra med något som kan hjälpa till med en positiv förändring.

3.4 Genomförande och analysbeskrivning

Jag har i detta arbete genusforskat inom scoutorganisationen och som jag nämnt tidigare går genusforskningen idag ut på att belysa de mer kulturella aspekterna genom att se på hur genus organiseras och vilka konsekvenser det får. Det första steget jag tog, efter att jag hade bestämt mig för vad jag ville undersöka närmare, var att skriva ner min förförståelse eftersom den gör att det går att förstå världen och den påverkas av ens värderingar och kan därmed vilseleda ens tanke (Thúren 2006:56ff). Det är upp till läsaren att bedöma trovärdigheten i min slutsats utifrån min förförståelse men genom att hela tiden haft ett kritiskt öga på mig själv anser jag att jag minimerat risken för felaktigheter i analysen och slutsatsen. Först efter detta kunde jag gå vidare och planera arbetet genom att begränsa mitt syfte och arbeta fram en bra fungerande frågeställning.

Därefter började jag en kritisk litteratursökning, denna gjorde jag genom sökningar på internet, bibliotek och i min egen bokhylla eftersom jag under många år har samlat på mig diverse scoutböcker och all möjlig kurslitteratur som gav mig många nya idéer om hur jag skulle söka vidare. Eftersom tiden var begränsad avbröt jag litteratursökningen efter en tid och beslöt mig för att utgå ifrån det jag hade fått fram. Nästa steg var att läsa på om olika metoder och valet föll slutligen på Faircloughs kritiska diskursanalys.

Innan jag kunde ta itu med analysen var jag tvunget att reda ut begreppen genus och kön för hålla isär dem från varandra och inte frestas att använda dem som synonymer. Så långt som möjligt använder jag bara mig av begreppet genus för att, precis som jag skev i avsnittet tidigare forskning, belysa hur den kulturella konstruktionen fungerar och vilka effekter den får, det är denna innebörd som begreppet fick på 1970-talets kvinnoforskning. Som Simone de Beauvoir menade är det fel att hänvisa till det biologiska när det är samhället som skapar genus vilket alltså gör att det är viktigt att särskilja mellan genus och kön. Jag var också tvungen att ta itu med frågan om hur jag skulle kunna få en så hög reliabilitet och validitet som möjligt. Reliabilitet är hur tillförlitligt resultatet är och validiteten är giltigheten, om jag gör det jag ämnar göra (Bell 2008:117). För att hålla fokus på syftet och frågeställningen under arbetets gång har jag hela tiden haft en post-it lapp bredvid datorn med stödord som har gjort att jag under processens gång har påmint mig om syftet med arbetet. Och eftersom diskursen får ett sammanhang i mina analytiska påståenden skapas acceptans och trovärdighet vilket tyder på hög validitet (Winther Jørgensen & Phillips 2000:123). Tillförlitligheten i arbetet är hög eftersom det går att göra om analysen och komma fram till samma resultat igen med hjälp av metodbeskrivning ovan, det går också att följa hur den analytiska processen fortgår genom att jag gör en relativt detaljerad redogörelse över vad som sker.

Nästa steg var analysen där jag med hjälp av *Getingen* och *Järven* analyserade verkligheten inom scoutorganisationen. Det första jag gjorde var att undersöka den diskursiva praktiken genom att placera in böckerna i en kontext där scouterna blir läsare av böckerna och därmed även tolkar böckerna utifrån den existerande genusediskursen. Jag gick sedan vidare till att analysera text, som alltså kan vara både text och bild, för att identifiera vad som händer med hjälp av metoderna transivitet, interaktionell kontroll och etos. Med hjälp av detta identifierade jag två diskurser, en genusediskurs och en annan som jag kallar för

jämställdhetsdiskurs. Med hjälp av de två första bitarna i analysen kunde jag sedan gå vidare för att analysera den sociala praktiken och se hur diskurserna återreproduceras och förändras.

För att uppfylla mitt andra syfte, om att jag ska försöka producera något som kan vara till hjälp för scoutorganisationens eget jämställdhetsarbete, har jag försökt att skriva ett så klart och tydligt arbete som möjligt. Genom att belysa även de små rekviziterna och de mest traditionella ceremonierna hoppas jag kunna lyfta fram dessa till diskussion inom organisationen så att de kan hitta en lösning på hur de kan behålla sina traditioner men ändå förnya dem så de inte upprätthåller genuskontraktet.

3.5 Etiska reflektioner

När forskning bedrivs finns det både etiska föreskrifter och regler om hur detta ska göras men i grunden handlar det om det egna ansvaret utgör grunden för forskningsetik, forskningen ska vara moraliskt acceptabel och av god kvalitet (www.codex.vr.se 1) Forskningsetiken finns till för att staten och medborgarnas förtroende för forskning inte ska skadas. En av de mest grundläggande sakerna är att inte bedriva fusk eller ohederligheter, avsiktligt eller av grov oaktsamhet, exempel på detta är att hitta på data, plagiera eller att på något sätt förvränga forskningsprocessen (www.codex.vr.se 2). Jag har därför från början av uppsatsarbetet varit uppmärksam på de etiska frågorna som jag skulle kunna ställas inför vilket har gjort mig extra vaksam på eventuella avvägningar. När jag genomförde min analys ställdes jag upprepande gånger inför frågan om jag verkligen kan dra en viss slutsats från materialet jag har eller om det är jag som försöker dra för långa paralleller. Detta löste jag genom att gå tillbaka till litteraturen igen, både teorin och böckerna *Getingen* och *Järven*, för att se om det var något jag hade missat. Om jag inte lyckades få klarhet i problemet valde jag att antingen inte nämna t.ex. en händelse eller bara kort identifiera vissa saker som jag var säker på och låta resten tolkas av läsaren. Även under skrivandet av uppsatsen var jag tvungen att ta några etiska beslut, som t.ex. hur jag skulle formulera meningar så att jag kunde få fram budskapet men ändå inte anklagas för plagiering, detta löste jag genom att hellre citera lite för många gånger än att hamna för nära den ursprungliga texten.

4. Analys

I detta avsnitt presenterar jag empiri sammanfogat med analysen och jag börjar med att placera in de båda böckerna *Getingen* och *Järven* i sin kontext, detta följs åt av textanalyser av de båda böckerna och scoutlagen. Slutligen görs en analys av den sociala praktiken.

4.1 *Getingen* och *Järvens* kontext

Böckerna *Getingen* och *Järven* är den text som produceras inom den diskursiva praktiken där den senare också konsumeras. När böckerna konsumeras av scouterna, som befinner sig inom den diskursiva praktiken vilket gör att deras tolkning sker utifrån de diskurser och genrer som finns i diskursordningen, det är därför intressant att se hur denna diskursordning ser ut. Det är med hjälp av den text som har producerats i den diskursiva praktiken som jag kan identifiera den diskursordning, och därmed det språkbruk som finns i böckerna och som i förlängningen även finns inom scoutorganisationen, för att sen gå vidare till att leta efter sambandet som finns mellan social praktik och text. Hirdmans teori om genuskontraktet och Davies teori om hur pojkar och flickor gör kön hjälper mig att identifiera genusdiskursen i de båda böckerna, och därmed även existerar inom scoutorganisationen eftersom texten ger en avspiegling av verkligheten.

4.2 Textanalys av *Getingen*

Patrullens medlemmar presenteras för läsaren genom namn och bild, det är Mia med sitt långa fina flätade hår som klättrar i ett rep, hon ser väldigt bestämd och målinriktad ut. Sara står med sitt långa perfekt lätt vågiga hår med en kikare i handen, och tittar på fåglar, hon ser väldigt glad ut (Sandberg & Lundell 2006:3). Sara och Mias aktiviteter är inte direkt något typiskt kvinnlig men de upprätthåller ändå genuskontraktet med hjälp av deras långa hår som får anses vara en typisk kvinnlig genusdefinierad rekvisita. Oskar däremot åker skidor med patrullflaggan i ena handen och han ser väldigt förvånad ut över något (Ibid. 2006:3). Att det är Oskar som håller i patrullstaven är helt i enlighet med genuskontraktet, det är mannen som ska bära ansvaret. Han är också den ende som inte har scoutskjorta på sig utan istället har jacka och skillnaden mellan honom och dem andra blir därför större och rekvisitan hjälper på så sätt till att förstärka genus ytterligare. Det går även på de övriga patrullmedlemmarna att se genuskontraktets innebörd, Azul virar upp pinnbrödet som de ska äta medan Håkan fiskar, här

står verkligen mannen mot kvinnan genom att mannen ordnar fram maten medan kvinnan tillagar den.

I boken finns det, förutom seriestrippar, faktasidor där scouterna t.ex. kan se vad man bör ha i scoutskjortan och hur märkena ska placeras på den. På bilden med märkesplaceringen visas medlemsmärken i WAGGGS och WOSM, även kallat pojkmärket och flickmärket. (Ibid. 2006:10ff). Dessa märken talar för sig själv och behöver därför inte någon närmare förklaring till varför de är en genusdefinierad rekvisita. Scoutorganisationen gör här en klar och tydlig gräns mellan pojkar och flickor genom att flickor får vara medlemmar i WOSM däremot är det inte tillåtet för pojkar att vara medlemmar i WAGGGS (www.scout.org och www.wagggsworld.org). Eftersom dessa märken sitter på scoutskjortan är det en skillnad som syns så när scoutskjortan används och den bidrar därmed till att skapandet av en grundmening som upprätthåller genusordningen inom scoutorganisationen, hur mycket de däremot bidrar är oklart eftersom detta kräver en kartläggning över scoutskjortans användning. Dessa märken hjälper också barnen att positionera sig rätt då flickor, för att göra rätt, ska ha flickmärket och enligt Davies teori så vill personer positionera sig rätt. Genom att flickorna då använder sig av flickmärket bejakar de genuskontraktet och medverkar till upprätthållandet av genusordningen.

På en av faktasidorna, under rubriken ”var redo”, ser läsaren en ung pojke sitta på en klippavsats och sy på sin scoutskjorta en fin solig dag med en vandringsryggsäck bredvid sig (Ibid. 2006:4ff). Att sy betraktas som en kvinnlig syssla och det som då ska hända enligt genuskontraktet är att han ska ändra denna syssla på något sätt så den blir mer passande för en pojke att utföra. Att han sitter på en klippavsats, på vad som förmodligen är en bergsvandring, får antas vara tillräckligt för att vara en godtagbar ändring eftersom det inte längre är en syssla som är direkt knuten till hemmet utan en syssla som utförs på en expedition i bergen. Hade han suttit i scoutlokalen eller i något hem hade det varit mer anmärkningsvärt och behövt en större ändring men nu kan han ändå positionera sig rätt.

På patrullens rådslag ska schemat planeras och Oskar föreslår att patrullen ska gå på hockeymatch, spela dataspel och golf, Mia påpekar då för Oskar att de ska göra något som hela patrullen kan vara med på. Sara vill att de ska lära sig mer om djur medan Azul vill gå och simma (Ibid. 2006:4ff). Det som då händer i den här situationen är att de visar att de är kompetenta på att positionera sig rätt i en interaktion med andra, pojkarna vet vad som är

manlig aktivitet och flickorna vet vad som är kvinnligt och de kommer med förslag som inte förvånar utifrån ett genusperspektiv. Detta visar patrullmedlemmarna tydligt även under en hajk då Oskar kivar med Mia genom att lysa med ficklampa på henne när de ska sova, Mia skriker åt Oskar att han ska sluta och hon är alldeles illröd av ilska medan Oskar bara flinar. En ledare kommer då in och säger till alla att de ska vara tysta och sova, en av flickorna svarar då, jada (Ibid. 2006:19). Det som händer med Mia när Oskar bråka är att hon antingen kan avvisa praktiken eller låta sitt handlande begränsas av den rådande strukturen, hon väljer det sistnämnda. Flickor ska inte bråka och hon blir därför arg och säger ifrån istället för att bråka tillbaka.

Vid ett senare scoutmöte ger den kvinnliga avdelningsledaren patrullen i uppgift att de ska hitta på ett eget patrullrop, välja patrulledare, göra ett patrullmärke och börja föra loggbok. Mia tar genast tag i uppgiften och startar en diskussionen om patrullmärket som hon tycker att ska vara en ganska tuff geting men ändå snäll (ibid. 2006:22ff). Mia kommer in på pojkarnas område i denna scen när hon vill ha en tuff geting och det tycks som om hon kommer på sig själv eftersom hon ändå tillägger att den ska vara snäll också, det blir en räddning i sista stund. När det sen är dags att göra patrullmärket i textil är det Sara som förklarar hur det går till, helt i enlighet med genuskontraktet. Men för att Oskar ska kunna göra en kvinnlig syssla som textiltryck måste han ändra den till att passa honom bättre, han utbrister därför att han tycker getingen ser för mesig ut och gör därför gadden på sin geting lite vassare än de andras, i och med detta blir hans patrullmärke en genusdefinierad rekvisita (Ibid. 2006:22ff)

Inte heller vid patrulledarvalet sker något kontraktsbrytande utan Oskar, mannen, blir vald till ledare även om det står rätt jämt mellan Mia och Oskar med 3-2 till Oskar (Ibid. 2006:22ff). Den sociala strukturen har förstärkt, eller tvingat, Oskar att positionera sig som en man, en man som bär ansvar. Men på patrullens woodcraftmöte när Azul bär deras patrullflagga, som i sig själv sänder ut signaler om makt och ansvar, händer det något med den och den är inte längre en lika stark genusdefinierad rekvisita. Att alla i patrullen oavsett genus hjälps åt att bära patrullflaggan sänder ut signaler om att det inte spelar någon större roll om vem som har den, att den är genusneutral.

När patrullen ska bygg koja ser läsaren hur Azul bär bräddor och Oskar är den som spikar fast dem (Ibid. 2006:66ff), detta kan ses som ett bejakande av genusordningen då Azul som kvinna är mannens hjälpreda och serverar honom. Även flickorna är med och bygger på kojans

men genom att surra fast materialet istället för att spika (Ibid. 2006:67), i jämförelse med varandra är de olika metoderna olika hårda, hon ansvarar för att surra vilket är det mjukare alternativet medan han spikar vilket är det hårdare, att surra kräver dock mer kunskap.

Firandet av St: Georg görs i kyrkan under en högtidlig ceremoni, Håkan får ett basmärke och Sara spelar tvärflöjt. Efter detta berättar den kvinnlige avdelningsledaren historien om St: Georg, om prinsessan som blir räddad från draken av en riddare som tackar nej till den rikliga belöningen som har utfäst till den som räddar prinsessan. Avdelningsledaren förklarar att St: Georg är scouternas förebild för att han kämpade för en bättre värld bara för den goda sakens skull och inte för belöningen (Ibid. 2006:80ff). Historien om St: Georg visar hur genusdefiniering i slutänden leder till cementering av genus, genom att berätta historien om draken, riddaren och prinsessan bibehålls de föreställningar som finns om kvinnans underlägsenhet och mannens överlägsenhet. Även om syftet med att berätta historien tycks vara ett annat så kvarstår ändå berättelsens negativa effekt på genus. Den självklarhet som enligt Hirdman är den stabila bottensatsen blir till ett kulturellt arv till nästa generation och historien om St: Georg är ett tecken på detta genom att den bygger på en ålderdomig syn på mannen och kvinnan.

På sommaren åker patrullen på scoutläger och när det är dags för matlagning står Oskar vid eldstaden och tar hand om matlagningen medan Sara hämtar ved och Azul hackar morötter (Ibid. 2006:96ff). Det som har hänt med matlagningen som i vanliga fall enligt genuskontraktet är en kvinnoarbetsuppgift har här blivit en manligare syssla, spelreglerna har alltså ändrats från det vanliga att laga mat inomhus till att den sker utomhus över öppen eld. Veden som Sara bär på ska användas till elden och hon fullgör då sin plikt att finnas till att vara mannens hjälprede precis som Azul när hon hackar morötter. Rekvisitan i sig hjälper till att upprätthålla genusordningen och både Sara och Azul accepterar den skillnaden i sysslor som visas i boken eftersom de inte avvisar praktiken.

Jag har här ovan identifierat en genuskontrakt och en genre som är en del av den diskursordningen som råder inom scoutorganisationen, de har varit en del i den diskursiva praktik där boken *Getingen* producerats. Det finns tydliga spår av genuskontraktet och samtliga nämnda rekvisita har bidragit till den grundmening som förstärker genusordningen inom scouterna. Genom att framförallt pojkarna förändrar det som uppfattas kvinnligt följes de

spelregler som finns, om inte t.ex. Oskar hade ändrat sin geting hade detta kunnat ses som ett regelbrott eller så hade getingen setts som en neutral rekvisita utan någon genusdefinition.

4.3 Textanalys av Järven

I början av boken går Niklas rädd och ensam genom den mörka skogen, hans rädsla passar inte en mans känslor då mannen ska beskydda kvinnan och inte tvärtom. Detta gör att Niklas hamnar i en situation där han måste göra något för att ändra sina känslor och positionera sig rätt. Han försöker att lugna sig själva men det fungerar inte förrän han kommer fram till ett tänt stearinljus ovanför ett tecken i gruset, där blir han istället förvånad och nyfiken på vad som händer och han funderar lite på om det är patrullen Järven som vill ha med honom i sin patrull. När han har gått en liten bit till stöter han på en sölja inträdd på en lina, söljan bär hans namn och han tar den i handen och följer linan. Medan han går där säger han till sig själv att han måste skärpa sig för han kan ju inte gå och vara rädd, han har ju varit ute i mörkret många gånger innan även om han aldrig varit själv. När han gått ytterligare en bit kommer han fram till patrull Järvens hemliga tillhåll där patrullen väntar på honom. Han bli mottagen av Sanna som presenterar sig som patrulledare och efter han har blivit invigd i patrullen sitter alla ner vid brasan och pratar. (Brauner et al 1998:2ff) Under i stort sett hela var Niklas rädd men han gjorde sitt bästa för att ändrar sina känslor och hanterar situationen på ett manligare sätt vilket han inte lyckades med fullt ut, där fanns inte heller någon som kunde hjälpa honom till rätta vilket försvårade för honom att upprätthålla sitt manliga jag.

De scouter som ingår i patrullen är Gabriel, problemlösaren som alltid har tusentals idéer, Hampus som är den roliga och ansvarar för sjukvårdslådan, han sägs även vara duktig på att springa hinderbana. Rurik är materialansvarig och är duktig på friluftsprylar och överlevnad och han tar alla tävlingar på största allvar (Ibid. 1998:10). Pojkarna i patrullen har egenskaper och intressen som anses vara manliga och de uppfyller därmed genuskontraktet. Flickorna däremot har helt andra egenskaper, Emma som är loggboksförare beskrivs som glad för det mesta och hon tycker om att både sjunga och spela medan Sanna är den omtänksamme patrulledaren som är duktig på att organisera (Ibid. 1998:10). Det är bara Rakel som bryter mot genuskontraktet genom att vara den aktive tjejen som går på judo och spelar hockey men för att rätta till sin position är hon även den som ser till att det blir städad efter mötena, på så sätt kan hon ändå göra sådant som annars är manligt.

Under patrullens programplanering föreslår Rurik att de ska ha materialvård, Gabriel föreslår en nattlig skridskoutfärd med facklor, Rakel däremot vill att de ska sätta upp en teaterpjäs medan Emma föreslår julmiddag. När de suttit en stund och diskuterat så kommer Gabriel på att de kan göra en expedition i en yxmördares fotspår, han hade nämligen läst en artikel om en mördare som sägs ha mördat hela sin familj, han tycker att patrullen kunde gå ut och leta efter hans gamla tillhåll. Alla nappade på idén och planeringen över vad de måste öva på inför hajken börjar (Ibid. 1998:12ff). Vid programplaneringen positionerar sig alla rätt genom att komma med passande förslag, pojkarna och då framförallt Gabriel, kommer med spännande utflykter medan flickorna förslår mer husnära aktiviteter som teaterpjäs och julmiddag, de alla lyckas positionera sig rätt utan att behöva tillrättavisas.

Under middagen på guldruschhajken startar Rurik en diskussion om maten eftersom han inte är nöjd med makaronerna och de alla kommer fram till att de borde ha en matansvarig till nästa hajk. Det slutar med att de kommer fram till att Emma ska vara det (Ibid. 1998:34ff). Genom diskussionen har Emma fått hjälp med att positionera sig rätt som flicka genom att acceptera sig som matansvarig, genom diskussionen upprättades det förväntningar på Emma att hon skulle ta ansvar för maten vilket hon då alltså också gjorde.

När patrullen senare under samma hajk inser att de gått vilse i skogen hjälper alla till med att försöka lokalisera sig på kartan. Rurik påpekar att de måste lägga kompassen rätt medan Gabriel säger att de måste räkna hur långt de går, efter en kilometer stannar de och Rakel läser upp vad hon har antecknat om vägen de har gått, Rurik ringar då in en cirkel på kartan där de måste befinna sig inom. Sanna och Rurik skickas i förväg för att se om de har hittat rätt väg vilket de har och kommer fram till lägerplatsen (Ibid. 1998:34ff). Även om alla hjälps åt med att försöka hitta var de är någonstans så är det ändå framförallt pojkarna och Rakel som är aktiva, Rakel är som jag skrev tidigare en väldigt aktiv tjej och hon är vad man kan kalla för en pojkflicka. Hon är mycket inne på pojkarnas områden och hon får därmed anpassa sig till de regler som gäller vilket hon också gör. Och det går därför att säga att hon följer genuskontraktet. Senare på kvällen när vindskyddet har kommit upp sitter de vid lägerelden, hela patrullen börjar smida upp planer på hur de ska få tag i guld och de kommer fram till att de ska ta patrull Bäverns guld. Rakel blir den som får i uppdrag att smyga sig fram och ta guldet och när hon lyckas blev hon väldigt stolt. För att hindra patrull Bävern från att ta tillbaka guldet sätter Rurik och Niklas upp larmlinor och de bestämmer sig för att patrullen ska sitta vakt hela natten. Sanna tar första passet och hon tänker tillbaka på dagen som varit

och sin roll som ledare, hon känner sig osäker i rollen när det blir livligt, hon reflekterar också över att Niklas inte säger så mycket. (Ibid. 1998:34ff) Också här är hela patrullen involverad i sådant som anses vara manligt, en kvinna stjäl inte men Rakel gör detta i alla fall vilket gör att hon ännu en gång passerar in på det som är manligt och får därmed anpassa sig, vilket hon gör. Sannas tillbakablick på dagen visar hur rekvisita även kan vara tankar och hur hon själv positionerar in sig rätt genom att vara omtänksam och tänka på Niklas.

När det blivit hög tid för patrullen att ge sig ut på expedition eremit hjälps alla åt att förbereda hajken på ett möte hemma hos Rakel som bjuder på honungsstekta äpplen. Rurik ringer till sina föräldrar för att få tips på bra friluftsmat och Emma antecknar vad de ska ha med sig (Ibid. 1998:74ff). Här visar Rakel att hon kan positionera in sig som flicka genom att hon serverar honungsstekta äpplen, däremot passerar Rurik in på det kvinnliga när han ringer sina föräldrar eftersom det inte traditionellt är mannens syssla utan kvinnans. Möjligen att det kan följa reglerna genom att det är just friluftsmat han frågar om men gränsen här är hårfin.

När expeditionen väl börjar tar Rakel först täten men blir tillsagd av Sanna att dra ner på tempot, hon har lagt märke till att Nicklas har halkat efter (Ibid. 1998:74ff). Ännu en gång visar Sanna sin omtänksamma sida och positionerar sig rätt genom att säga till Rakel och hon hjälper även Rakel att positionera sig rätt genom att agera fångvakterska. Då patrullen stöter på våtmarker måste de på något sätt ta sig över torra och Rurik kommer fram till att de måste bygga någon sorts bro, Gabriel nämner då en repbro och Rakel som är livlineexpert får kasta över en lina som sedan Rurik klättrar över till andra sidan på. När repbron är färdig tar Gabriel Nicklas väska för att Nicklas inte ska belasta sin stukade fot i onödan (Ibid. 1998:74ff). Här sysslar både Gabriel och Rurik med genusdefinierad rekvisita då de genast känner ansvar att komma med en lösning på problemet och hjälpa patrullen över våtmarken. Likaså gör Rakel när hon ännu en gång träder in på det manliga området och anpassar sig efter spelreglerna.

Vid planeringen av vårterminens program sitter patrullen hemma hos Sanna. Gabriel tycker att de ska hjälpa till på något sätt och visa sitt samhällsengagemang vilket Sanna tycker är en bra idé och Hampus som har suttit djupt försjunken i en tidning föreslår då att de ska göra något för de äldre. Gabriel nämner då att de kan hjälpa pensionärer att sopsortera och att det skulle hjälpa både miljö och pensionärer, Hampus utbrister då att de kan bli miljöaktivister och ser sig själv framför ett träd medan hans vänner befinner sig i trädet för att skydda det

från grävskopan (Ibid. 1998:112ff). Att Gabriel föreslår att patrullen ska hjälpa pensionärer får ses som ett stort kliv över till den kvinnliga sidan och eftersom han inte gör några försök att rätta till eller förändra aktiviteten så den passar bättre in på manligheten måste det ses som ett klart kontraktsbrott. Han positionerar sig inte rätt längre och utifrån Davies teori kan det förklaras med att han avvisar praktiken och vill inte göra rätt, han blir misslyckad sett utifrån denna teori.

Senare på sommaren åker de patrullmedlemmarna som inte åkt iväg på annat håll ut på en egen flottfärd, där visar Emma upp att hon kan utföra grovarbete vilket Gabriel häpnas över och Emma får se Hampus laga mat på stormköket. Hon tetas lite med Hampus och han tänker att han inte tas på allvar bara för att han alltid brukar vara den spexiga clownen i patrullen (Ibid. 1998:113ff). Här bryter både Emma och Hampus mot genuskontraktet men när Hampus gör det försöker Emma hjälpa honom till rätt position genom att tetas med honom men Emmas provocering fungerar inte till att få fram en ändring i aktiviteten så den passar in bättre i på Hampus manlighet som han tidigare har visat för Emma.

På sommarens scoutläger hjälps patrullen åt att bygga upp matbord, gräva kylgrop och sätta upp tält. Läsaren får se Hampus spela gitarr, Nicklas vända pannkakor, Sanna hacka morötter och Emma hugga ved. Gabriel och Rurik hjälps åt att slipa yxan och Rakel tvättar. Senare sover Rurik i en hängmatta eftersom han tycker det är mjäkigt att sova i tält medan Nicklas anser att det är tuffare att sova på den hårda marken (Ibid. 1998:113ff). Här blir det tydligare i och med att alla hjälps åt åtskilliga gånger med olika sysslor att genuskontraktet bryts och att de inte positionerar sig rätt, det är ingen som hjälper dem att dem positionera sig rätt heller. Frågan här är om deras yttre attribut som t.ex. flickornas långa hår och omhändertagande egenskaper ändrar situationen tillräckligt mycket för att genuskontraktet ska upprätthållas.

Sammanfattningsvis är pojkarna mer framåt än flickorna när lite allvarligare situationer ska lösas och de får därmed visa sitt ansvar för flickorna och beskyddar dem. Men boken är full av kontraktsbrott som t.ex. när Rakel ständigt avvisar den diskursiva praktiken och inte tycks ha några större begränsningar när det gäller handlingsmöjligheter, i vilken grad de olika aktiviteterna kan anses manliga varierar men att det är hon som tar täten och hela tiden är mest framåt som t.ex. vid bygget av en repbro får anses vara rätt manligt eftersom det ligger i manligheten att vara den som tar ansvar och beskyddar. Hela patrullen hjälps även åt på ett sätt som klart bryter genuskontraktet, som när Rurik ringer sina föräldrar om tips för

friluftsmat eller Gabriels förslag på vårens schema och inte heller tycks pojkarna anpassa det de gör när de berör ett kvinnligt område

Även om boken har ständiga kontraktsbrott har jag här ovan identifierat samma genuskurs och genre som i *Getingen* men till skillnad från *Getingen* är denna bok mer fokuserad på handlingen mellan patrullmedlemmarna än på fysisk rekvisita. Det händer också något i *Järven* som tyder på att en annan diskurs och genre har påverkat den rådande diskursordningen eftersom genuskontraktet bryts åtskilliga gånger. Det hade därför varit intressant med vidare forskning för att se vad det är som påverkar genuskursen inom scoutorganisationen.

4.4 Scoutlagen – det förväntade beteendet

I boken *Järven*, efter att Niklas har blivit upptagen till medlem i patrullen Järven, presenteras scoutlagen för läsaren och eftersom den är en betydande del av scoutorganisationens verksamhet gör jag här en noggrannare analys av den. Scoutlagen lyder:

1. En scout visar vördnad för gud och hans ord.¹
2. En scout är ärlig och pålitlig.
3. En scout är vänlig och hjälpsam.
4. En scout visar hänsyn och är en god kamrat.
5. En scout möter svårigheter med gott humör.
6. En scout lär känna och vårda naturen.
7. En scout känner ansvar för sig själv och andra.

Genom illustrationerna i samband med scoutlagen går det att utröna vissa antydningar på genuskontraktet och hur det inom scoutorganisationen finns en förväntan på ett visst beteende. Vid första punkten i scoutlagen står en pojke bland bergen och funderar över olika religioner, religiösa symboler snurrar runt hans huvud. Den andra punkten illustreras med hjälp av en flicka som får en nyckel av en vuxen man, i bakgrunden syns ett hus vilket gör att man får anta att det är en husnyckel hon får. Vid tredje punkten står en flicka och ska hjälpa en förvånad blind man över gatan medan det vid fjärde punkten är en kille som tröstar en annan. Femte punkten illustreras av en pojke som ligger och ”solar” medan en flicka håller upp

¹ Denna punkt är idag ändrad till ” En scout söker sin tro och respekterar andras” (www.scout.se 2)

armarna mot skyn och känner hur regnet öser ner, i bakgrunden står det ett tält. Vid sjätte punkten syns bara en hand som håller i en gren medan det på sista punkten illustreras en pojke som håller en jordglob med ena handen medan han visar stopp med den andre. (Ibid. 1998:6)

Flickor förväntas här vara pålitliga, ärliga, hjälpsamma och vänliga samt vara glada när de stöter på svårigheter, flickorna i scoutorganisationen får här ett utmärkt verktyg att använda sig av för att positioner sig rätt. Men när det kommer till pojkarna görs inte det som förväntas utifrån genuskontraktet, det anses inte manligt att visa känslor som pojken på den fjärde punkten utan detta bryter mot genuskontraktet, anmärkningsvärt här är att han inte bryter mot scoutlagen eftersom en scout är en scout. Däremot får punkt fem och sju anses vara rätt enligt genuskontraktet eftersom pojkarna i dessa visar sina macho och allvarigare sidor genom att sola vid regn och ta ansvar för andra.

Samtliga punkter i scoutlagen går att diskutera om de är manliga eller kvinnliga men istället för att göra det vill jag framhäva Baden-Powells ord om att både flickor och pojkar kan vara lika goda scouter och lägga större vikt vid detta för tillfället. Scoutlagen som sådan talar inte om *han* eller *hon* utan om *en scout* vilket kan ha något att göra med det kontraktsbrottet som jag visade innan. Om jag tillfälligt kallar den glimten av en annan diskurs för jämställdhetsdiskurs kan jag förklara hur denna förändring har skett och på vilket sätt scouterna kan påverkas av diskurserna. Enligt Faircloughs diskursteori går det att ändra diskurser inom en diskursordning genom att ta in delar ur en annan diskurs, om då scoutorganisationen redan i grunden har en jämställdhetsdiskurs, som Baden-Powells ord vittnar om, kan de mixa den med genusdiskursen för att förändra genusordningen. Det går då att identifiera denna process mellan diskurserna som interdiskursivitet som Faircloughs menar leder till sociokulturell förändring. Om inte denna förändring sker bidrar böckerna istället till upprätthållandet av genusdiskursen som den är genom att böckerna tolkas på samma sätt som tidigare utan någon ändring. Genom att då scouterna får en förändrad genusdiskurs att tolka böckerna utifrån kan de positionera sig på ett annat sätt och blir inte längre begränsade till genus, de kan avvisa praktiken om de vill. Men scoutorganisationen är bara en social domän av många och att anta att det skulle bli någon större förändring i samhället vore att lura sig själv. Därmed inte sagt att det inte skulle påverka, det finns ett talesätt som stämmer in rätt bra här och det är ”många bäckar små – gör en stor å” vilket Davies även belyser i sin teori när hon menar att det är mångfalden av diskursiv praktik som skapar jaget.

4.5 Den sociala praktiken

Jag har här ovan analyserat hur genuskursen finns i de båda böckerna *Getingen* och *Järven* med hjälp av Hirdman och Davies teorier vilket skapar ramen för den diskursiva praktiken som Fairclough kallar för diskursens sociala matri. I *Getingen* finns en genuskurs som återreproduceras i stort sett oförändrad medan den i *Järven* reproduceras i en annan form, vilket jag tidigare skrivit tyder på att det existerar en, vad jag kallar, jämställdhetsdiskurs, annars hade interdiskursiviteten inte varit möjligt. Diskursordningen är därför svårare att kartlägga eftersom den i ena boken återreproduceras som tidigare och i den andra boken ändras men detta går att tolka som att det inom scoutorganisationen håller på att få en förändrad diskursordning men att det är en förändring som tar tid innan den slår igenom.

Skillnaden mellan böckerna kan även bero på att *Getingen* har större fokus på fysisk rekvisita som flick- och scoutmärkena och patrullflagga medan *Järven* är mer fokuserad på handling vilket kan betyda att organisationen är bättre på att hantera den konkreta positioneringen hos scouterna än på de fysiska genusdefinierande ting som skapar den stabila bottensatsen. Eftersom det är de sociala praktikerna som formar identiteten gör detta att scouterna kan fortsätta upprätthållandet av genuskontraktet men eftersom scouterna framställs på ett väldigt flexibelt sätt där även pojkarna kan t.ex. laga mat utan att han positionerar sig rätt eller blir begränsad av praktiken kan detta göra att läsaren anammar detta som acceptabelt.

Genom att patrullen *Järven* ändå lyckas bryt genuskontraktet så pass mycket som de gör måste frågan om jämställdhet ställas. Hur stor skillnad kan det vara mellan pojkar och flickor innan det är tal om ojämlikhet? Hela flödet av genusdefinierad rekvisita runt scouterna i patrullerna har bidragit till den grundmening som förstärker genusordningen inom scoutorganisationen men är detta för mycket eller för lite i förhållande till gränsen för jämlikhet? Detta bör undersökas nämnare, likaså hur mycket andra diskurser från andra sociala domäner i samhället påverkar den genuskursen som finns inom scoutorganisationen och vad det är som gör att scouterna avvisar praktiken och inte vill positionera sig rätt.

5. Slutsats och sammanfattning

I den här uppsatsen har jag gjort en diskursanalys av de båda scoutböckerna *Getingen* och *Järven* och på så sätt lyckats visa hur genus framställs i böckerna med hjälp av genuskontraktet och teorin om hur flickor och pojkar gör kön. Detta har gjort att jag har kunnat visa att scouterna som läser böckerna kan bli påverkade av dem genom att de tolkar dessa ur en genusediskurs som är en del av den sociala praktiken i scoutorganisationen.

I *Getingen* framställs pojkar och flickor på det sätt som förväntas av dem utifrån genuskontraktet, även då flickorna kommer in på pojkarnas områden finns deras synliga attribut som t.ex. flickmärket och deras långa hår där som positionerar dem rätt, de anpassar sig också efter de spelregler som finns i genuskontraktet. Pojkarna gör också det som förväntas genom att anpassa sysslorna så de kvinnliga sysslorna blir manligare t.ex. när en pojke syr på sin scoutskjorta. Både pojkarna och flickorna hjälps åt att positionera sig rätt som t.ex. när Oskar blir vald till patrulledare och det sker inga direkta kontraktsbrott i boken.

I *Järven* däremot sker det upprepande kontraktsbrott och scouterna framställs mer som individer än tillhörande det ena eller andra könet. Framförallt på sommarlägret blir det tydligt hur allvarligt kontraktsbrott det rör sig om genom att ingen hjälper någon annan att positionera sig rätt, men genuskontraktet upprätthålls med hjälp av genusdefinierad rekvisita vilket syns tydligt i presentationen av patrullmedlemmarna. Scoutlagen i *Järven* sätter upp en del förväntningar på beteendet genom de illustrationer som finns i samband med att scoutlagen presenteras i *Järven*. Flickorna representerar scoutlagen på sådana punkter där egenskaperna anses kvinnliga och pojkarna representerar manliga egenskaper sånär som på en pojke som bryter mot genuskontraktet genom att visa omtänksamhet. Den illustration som görs av scouterna i samband med scoutlagen gör att det ställs krav på flickor och pojkar att positionera sig rätt.

Produceringen av scoutböckerna sker inom den diskursordning som finns i scoutorganisationen vilket gör att denna diskursordning finns i böckerna, genom att böckerna konsumeras av scouter som befinner sig i den diskursiva praktiken tolkas dessa utifrån den rådande diskursordningen. Böckerna kan då bidra till att upprätthålla genus men detta kräver då att den inte mixas med någon annan diskurs utan återproduceras som den är, i *Järven* fanns det dock spår av interdiskursivitet som leder till en sociokulturell förändring. Denna

interdiskursivitet tyder på att böckerna kan tolkas utifrån en förändrad genusediskurs vilket gör att scouterna kan positionera sig på ett annat sätt än tidigare då de var mer begränsade av genus.

Enligt Anna Westberg är scouterna rebelliska genom att vara skötsamma och det hade därför varit intressant att forska på hur rebelliska scouterna är ur ett genusperspektiv i deras vardagsliv, om de är särskilt benägna till att vara mer jämställda än icke scouter. Det hade också varit intressant att forska om hur de vuxna i organisationen hanterar genusfrågor, om de hjälper scouterna att positionera sig rätt eller om de uppmuntrar till annan positionering. De vuxna i organisationen befinner sig i samma diskursordning som scouterna och hur mycket spelar deras förväntningar in på scouternas positionering?

6. Källförteckning

Litteratur

Baden-Powell, Robert (2007) *Scouting for boys*. Mineola, New York: Dover publications inc

Bell, Judith (2008) *Introduktion till forskningsmetodik*. Malmö: studentlitteratur

Brauner, Hanna, Rydberg, Erik & Sandberg, Erik (1998) *Scoutboken Järven*. Solna: Scoutförlaget

Börjesson, Mats & Palmblad Eva (red) (2007) *Diskursanalys i praktiken* Malmö. Liber

Davies, Bronwyn (2003) *Hur flickor och pojkar gör kön*. Stockholm: Liber

De Beauvoir, Simone (2006) *Det andra könet*. Stockholm: Nordstedts förlag

Fairclough, Norman (1992) *Discourse and social change*. Cornwall: Polity Press

Hirdman, Yvonne (2007) *Genus – om det stabila föränderliga former*. Malmö: Liber

Lundell, Tobbe & Sandberg, Erik (red) (2006) *Scoutboken Getingen*. Solna: Svenska Scoutförbund

Sahlin, Ingrid. (1999) Diskursanalys som sociologisk metod. I Katarina Sjöberg (red) *Mer än kalla fakta -kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur. S. 83-106

Westberg, Anna (2007) *Den upproriska skötsamheten: Att vara ung och scout*. Diss. Stockholms universitet. Stockholm: Institutionen för individ, omvärld och lärande

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000) *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

Elektroniska källor

Codex.vr.se 1 2010-05-22

<http://www.codex.vr.se/forskarensetik.shtml>

Codex.vr.se 2 2010-05-22

<http://www.codex.vr.se/forskarensetik.shtml>

Scout.se 1 2010-04-30

http://www.aktivitetsbanken.se/wiki/Kategori:10-12_%C3%A5r_Uppt%C3%A4ckarscout

Scout.se 2 2010-05-11

http://www.scout.se/index.php?option=com_content&view=article&id=403&Itemid=445

Scout.se 3 2010-05-11

http://www.scout.se/index.php?option=com_content&view=article&id=10710&Itemid=568

Scout.org 2010-05-11

<http://scout.org/en>

Wagggsworld.org 2010-05-11

<http://www.wagggsworld.org/en/home>

Elektroniskt dokument

Vetenskapsrådets kommitté för genusforskning (2005) *Genusforskning i korta drag*

Tillgänglig: www.vr.se

Pdf-format. Tillgänglig:

<http://forsa.vr.se/nummer/2004/nr12004/vadgenusforskninghandlarom.4.47049d691193c95625a80007489.html> (10-05-12)